

О. Петрук

РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Охарактеризовано юридичну модель реформування земельних відносин у країнах Латинської Америки, на основі чого запропоновано практичні рекомендації щодо удосконалення земельних відносин в Україні.

Ключові слова: земельні відносини, механізми управління земельними відносинами, соціальна справедливість.

В умовах фінансово-економічної, політичної кризи в Україні питання функціонування земельних відносин є надзвичайно актуальним, тому і спричиняє значну кількість наукових і політичних дискусій різного масштабу [1, 2]. У зарубіжних країнах землю намагаються максимально ефективно використати в інтересах суспільства, адже від цього залежить добробут населення.

Аналіз джерел та літератури свідчить, що різноманітність напрямів розвитку земельних відносин, а також різних організаційних структур у країнах із розвинутою ринковою економікою повинно здійснюватися з великою обережністю [3, 4].

На формування системи державного регулювання земельних відносин у зарубіжних країнах вплинули їх соціально-економічні, історичні, етнокультурні, природні та інші особливості, що визначили значну різноманітність форм земельного ладу в світі [5]. Із посиленням ролі ринкової економіки, значення державної, регіональної специфіки в різних країнах залишається досить істотним.

Існує низка об'єктивних чинників, що зумовили виникнення досить різних моделей земельних відносин, що виникають між державою, органами державної влади різних рівнів та різними громадськими організаціями. Так у законодавстві, практиці й правовій доктрині зарубіжних країн склалися кілька юридичних моделей реформування земельних відносин: перша закріплена у законодавстві країн Східної Європи; друга – законодавством Китаю, а згодом В'єтнаму та Лаосу; третя – законодавством країн Латинської Америки [6].

Перша юридична модель реформування земельних відносин закріплена у законодавстві країн Східної Європи. Суть її полягає у тому, що раніше земельний устрій цих країн був несумісний із ринковою економікою. Однак у майбутньому із розвитком ринкових відносин це стало поштовхом для зміни системи землеволодіння, пов'язаної із відновленням і оновленням права приватної власності на землю, розвитком приватних підприємницьких структур у сфері земельних відносин та їх податковим заохоченням [7].

Друга юридична модель реформування земельних відносин і соціально-економічної структури сільського господарства закріплена законодавством Китаю, а згодом В'єтнаму та Лаосу. Основною ідеєю функціонування цієї моделі є легалізація виділення землі селянським господарствам. Особливою цінністю цього правового досвіду є те, що він містить багато корисного в питаннях публічно-правового регулювання земельних відносин у рамках таких правових інститутів, як державне

регулювання ціноутворення, кредитування, фінансування, оподаткування сільськогосподарських товаровиробників [8].

Третя юридична модель земельного реформування, пов'язаного зі зміною форм власності і господарювання на селі, закріплена законодавством країн Латинської Америки. У цих країнах було вирішено проводити політику, спрямовану на заохочення проведення земельних реформ, що дадуть можливість зробити землю для людини, яка її обробляє, основою економічної стабільності, зростаючого добробуту, гарантією свободи і гідності. При цьому у низці латиноамериканських країн положення про реформування земельної власності зведені в ранг конституційних норм, що забезпечують конституційні гарантії права приватної власності селян на землю, соціальні функції земельної власності [9].

Незважаючи на те, що в світі склалися різні системи розподілу земель і, відповідно, різні системи ведення аграрного виробництва, нам цікавий буде досвід країн Латинської Америки, оскільки основною метою земельних перетворень у кожній країні є забезпечення рівного доступу до землі як до основного засобу виробництва. Саме це спонукало нас зробити ширший аналіз реформування земельних відносин у країнах Латинської Америки [10], зокрема у Болівії [11, 12], Бразилії [13 – 16], Перу [17, 18], Мексиці [19 – 21].

Особливості формування й напрями розвитку механізмів державного регулювання земельних відносин у країнах Латинської Америки досліджували: В. Безбах, Т. Коваленко, С. Козловський, Н. Махначова, А. Мірошниченко, Д. Малихін, О. Проніна, А. Ряснянська, У. Тисенхьюзен, Г. Шарий та інші.

Метою дослідження є аналіз реформування земельних відносин у країнах Латинської Америки та виявлення на цій основі практичних рекомендацій щодо удосконалення земельних відносин в Україні.

Аналіз літературних джерел свідчить, що у межах третьої юридичної моделі реформування сільського господарства здійснюються правові зміни у відносинах земельної власності в латиноамериканських країнах. Правовою основою земельних відносин є спеціальне законодавство про земельні реформи, яке розвивається у взаємозв'язку з цивільним законодавством. Це законодавство встановлює приватноправовий режим земельної власності, межі державного втручання в регулювання діяльності земельного власника, що закріплюють інші норми про експропріацію* нерухомості, про сільськогосподарську оренду, про заставу сільськогосподарської нерухомості тощо, які стосуються землі [22].

Спільними рисами країн **Латинської Америки** є концентрація більшості земель сільськогосподарського призначення у руках незначної частини населення, що призводило до екстенсивного використання земель великими землевласниками, з одного боку, а з іншого – стримувало застосування прогресивних технологій на надто дрібних фермах. Як засоби для зміни ситуації, використовувався перерозподіл земель та колонізація (освоєння нових земель). У більшості країн, де здійснювалася земельна реформа, існувало дві альтернативи перерозподілу земель [23]:

- поділ великих земельних ділянок на дрібні;
- збереження існуючих крупних господарств за допомогою застосування кооперативів та асоціацій.

---

* **Експропріація** – примусове вилучення приватного майна, зокрема примусового позбавлення власності на землю, державою або громадою.

Доцільно зазначити, що після аграрних реформ більшість країн Латинської Америки відмовилися від такої форми господарювання, як виробничі кооперативи на користь індивідуального фермерства [24].

Розглядаючи досвід *Болівії* щодо реформування земельних відносин, треба зазначити, що цивільний кодекс цієї країни складається з 1570 статей і характеризує земельну власність як різновид нерухомого майна, для регулювання якого формулюються спеціальні положення щодо його цивільно-правового режиму і доступу до землі. Формулювання поняття земельної власності було зафіксовано в Цивільному кодексі Болівії ще у 1831 р. і розглядалося право приватної земельної власності як абсолютне право [25].

Для врегулювання земельних відносин у 1953 р. країна почала здійснювати земельну реформу, відповідно до якої вся земля, а також природні ресурси під та над нею (ліси, нафтові родовища, поклади вугілля тощо) визнаються державною власністю. Держава розподіляє землі і надає земельні ділянки у користування “первинним” користувачам. Право на землю не може бути продано або передано іншій особі без погодження з органами земельної реформи. Незважаючи на законодавчі заборони, відбувається масовий продаж та перепродаж розподілених земель та прав користування ними, насамперед у сільських регіонах країни, який поєднується із відсутністю ефективної системи реєстрації прав на землю. Регулювання земельних відносин відповідно до засад земельної реформи не узгоджується із системою землеволодіння корінного населення. Звичайне право індіанців вступає у протиріччя з принципами ринку землі, їх традиційні форми землекористування не вписуються у класичну систему планування використання земель [26].

Після прийняття Цивільного кодексу 1972 р., акцент робиться на соціальні функції земельної власності, формулюється поняття експропріації, що можлива лише за умови “справедливої і попередньої компенсації”.

Аналіз джерел та літератури свідчить, що земельне законодавство *Мексика* було зорієнтоване на зміну земельної форми власності. Так, на початку ХХ ст. 3% населення країни володіли 97% земель. Однак Законом “Про земельну реформу” від 06.01.1915 р. було проголошено реституцію* земель індіанських общин (ехідо), вилучених у них у другій половині ХІХ ст. Конституція Мексики остаточно закріпила це положення. Згодом почали формуватися організаційні структури колективного підприємництва, засновані на власності егідо [27].

Існують різні підходи до визначення ехідо. Так, юристами Мексики “ехідо” трактується як державна організація, тому вона не може бути визнана повним власником землі в юридичному сенсі. Однак існує і протилежна думка, відповідно до якої “ехідо” трактується як самостійна організаційно-правова форма підприємництва в сільському господарстві, тобто є суб’єктом права власності на земельну ділянку [28].

Аналізуючи право земельної власності ехідо, необхідно відзначити ще одну важливу її особливість в економічній системі сільського господарства Мексики. Вона полягає у тому, що земельні відносини усередині ехідо розглядаються як відносини між

---

* **Реституція** (від лат. *restitutio* – відновлення) – поновлення порушених майнових прав, приведення їх до стану, що існував на момент вчинення дії, якою заподіяно шкоди, тобто повернення або відновлення матеріальних цінностей у натурі – тих же самих або подібних або речей такої самої вартості. Якщо їх неможливо повернути у натурі, то відшкодовується їх вартість у грошах.

власником земельної ділянки, у ролі якого виступає ехідо, і ехідотаріями-користувачами земельної ділянки, наділеними лише правом користування та розпорядження землею [29].

До 1976 р. у ході земельної реформи було перерозподілено більш як 90 млн га землі з великих землеволодінь (50% сільськогосподарських угідь країни), що покращило становище майже 2 млн селянських родин. Однак з часом стає дедалі більш зрозумілим, що ехідальна система землекористування не дозволяє забезпечити конкурентоспроможність сільського господарства.

Тому ця традиційна схема відносин земельної власності зазнала кардинальних змін у 1991 р. після внесення змін до Конституції Мексики. Окрім того, у 1992 р. було прийнято Аграрний закон, що проголосив ехідо і їхніх членів повними власниками землі. Нова система приватного підприємництва селян одержала більш потужний імпульс і розвиток на основі рівно-правного існування конкуренції і співробітництва усіх форм власності і господарювання, включаючи, звичайно, і власність ехідо [30].

Трансформація ехідо відобразилась у наданні селянам-ехідотаріям права самостійно здійснювати повноваження щодо володіння, користування і розпорядження землею. Аграрний Закон 1992 р. установлює, що ехідотарії ведуть на ній самостійне господарство, передають у тимчасове користування, оренду іншим членам цього ехідо або третім особам, не питаючи дозволу на це ні загальних зборів, ні якогось адміністративного органу. Ехідотарії можуть також продати право володіння своєю ділянкою землі іншому члену ехідо або сусіднього господарства. Права ехідотаріїв на свої ділянки засвідчуються відповідними земельно-правовими документами [31].

Для *Бразилії* характерним є один із найбільш несправедливих розподілів земель у світі. Потреба у земельній реформі була визнана урядом ще у 1930 р., коли була зроблена спроба забезпечити більш справедливий розподіл земель шляхом заохочення поселення на державних землях. У 1964 р. військовий уряд прийняв Земельний закон, згідно з яким землі латифундії* можуть бути експропрійовані, тобто примусово вилучені для суспільних потреб за умови відшкодування. Однак такому вилученню підлягають лише непродуктивні, необроблені землі. У перші роки після прийняття цього закону відбулися значні випадки експропріації, що спонукало власників земель оскаржувати рішення про експропріацію. Так, приблизно 95% рішень про вилучення земель розглядалися у судовому порядку, що тягнулося роками [32]. Повільний і суперечливий перебіг земельної реформи змусив переглянути механізми земельної реформи. З огляду на це, Світовий банк оголосив про затвердження пілотної програми добровільного перерозподілу земель під назвою "Програма надання прав на землю" [33].

Цікаво, що у той час, коли в Бразилії запровадили перші обмеження щодо іноземного землеволодіння, країною керували військові (військові уряди опікувалися долею Бразилії упродовж 1964 – 1985 рр.). Їх першим пріоритетом була безпека, тож уряд звернув увагу на іноземців та почав обмежувати їх права у земельній сфері [34].

Доцільно зазначити, що впродовж 1971 – 1980 рр. у Бразилії ухвалювалися нормативно-правові документи, якими було встановлено обмеження землеволодіння іноземцями, особливо у прикордонних зонах.

---

* **Латифундія** – велике приватне земельне володіння, помістя. Панування латифундизму зумовлювало безземелля основної маси селянства, сприяло орієнтації національної економіки не на внутрішній, а на зовнішній ринок.

Відповідно до Закону Бразилії № 5.709 від 07.10.1971 р. заборонено продавати землі сільськогосподарського призначення іноземцям, іноземним компаніям чи бразильським фірмам, у яких частка іноземного капіталу більше 50%. Зауважимо, що цим законом передбачено деякі винятки. Зокрема, іноземним фізичним особам, які є резидентами Бразилії, можна володіти тільки від 5 до 300 га земель сільськогосподарського призначення. Однак якщо іноземець-резидент Бразилії має дітей-бразильців чи зареєстрований у шлюбі з громадянином Бразилії і вони мають спільні майнові права, то такі обмеження на них не розповсюджуються [35].

Якщо особа бажає мати у своєму володінні більше 10000 га землі, то потрібно отримати спеціальний дозвіл від органів державної влади, незалежно від національності майбутнього власника землі та його статусу в Бразилії.

Ще однією обов'язковою умовою для володіння сільськогосподарськими землями, навіть для підприємств зі 100% бразильським капіталом, є те, що вони повинні мати форму акціонерного товариства і в його статуті обов'язковим видом діяльності має бути зазначена саме сільськогосподарська діяльність на землях сільськогосподарського призначення [36].

До 2008 р. площа земель у власності іноземців становила понад 4 млн га. У 2010 р., коли попит на земельні ресурси різко зріс, Уряд Бразилії знову вдався до чергових обмежень. Логіка цих дій така: земельні ресурси є обмеженим, а населення і попит на продовольство зростають. Уряд вважає, що іноземні інвестиції не потрібні, щоб виробляти продовольство в країні, тому – з міркувань продовольчої безпеки – бразильська земля повинна залишатися у бразильських руках [37].

На сьогодні Бразилія є одним із провідних світових виробників сільськогосподарської продукції, зокрема сої, цукру. Водночас сільськогосподарське землекористування в країні вирізняється явним диспропорціями. Так, за даними Агентства США з міжнародного розвитку USAID, у 2012 р. 1% населення володів 45% земельних ресурсів країни [38]. Приблизно 5 млн сімей у сільській місцевості не мають доступу до землі. Водночас понад 1 млн кв. км території країни є придатним для ведення сільського господарства, але не використовуються.

Доцільно зазначити, що земельний податок є надзвичайно низьким, тому землевласники можуть утримувати великі площі земель без використання і не передавати їх в оренду безземельним селянам. Земля є предметом активних спекуляцій, як у містах, так і у сільській місцевості [39].

Проведений аналіз дає можливість стверджувати, що в Бразилії питання землеволодіння іноземцями завжди цікавило суспільство. Це пов'язано насамперед з тим, що існувала диспропорція у розподілі земельних ресурсів країни та наявності багатомільйонного обезземеленого селянства. З огляду на це, періодично з'являлися законодавчі пропозиції, що були спрямовані на подальше обмеження прав іноземців у земельних відносинах.

На сучасному етапі, з загостренням світової фінансової, продовольчої та енергетичної кризи, уряд країни знову змушений вдаватися до тактики обмежень. Треба зазначити, що в Бразилії існують закони, які регулюють питання земельних відносин не тільки на рівні держави, а ще в кожному штаті існують місцеві закони та правила [40].

Тому досвід Бразилії дійсно є цікавим для України, насамперед при залученні іноземних інвестицій та збереженні національного контролю над земельними ресурсами.

Розглядаючи земельні відносини у Перу, доцільно відзначити, що у цій країні існувала нестача сільськогосподарських земель.

Перші законодавчі акти про аграрну реформу були прийняті в 1962 р. після того, як селяни почали збройну боротьбу за землю. Закон “Про аграрну реформу” від 21.05.1964 р. поширював свою дію на всю країну та скасував архаїчні форми земельної оренди, за яких селянин-орендар знаходився фактично в особистій залежності у земельного власника-орендодавця [41].

Однак найбільшого удару по латифундизму було завдано після революційного перевороту 1968 р. із прийняттям Закону “Про аграрну реформу” 1969 р. Цей закон передбачав суттєве обмеження великої кількості приватної власності, встановивши низькі межі невідчужуваної площі земель, що знаходилися у власності приватних осіб. Цим законом також були передбачені положення, що забороняли дроблення селянських земельних ділянок менше встановленого мінімуму та розпорядчих у певних випадках злиття таких ділянок [42].

У 1970 р. було прийнято “Доктрину Веласко”, відповідно до якої всі основні природні ресурси повинні були належати державі, а політика країни була направлена на задоволення інтересів всієї нації, а не окремих осіб. Передбачалося, що іноземний капітал повинен допомагати зростанню національної економіки [43].

Основний принцип проведеної реформи полягав у тому, що земля належить тим, хто її обробляє. У власність держави було передано земельні ділянки, площа яких не перевищувала встановленої квоти (від 15 до 300 га залежно від місцевості). Доцільно зазначити, що колишнім власникам земельних ділянок виплачувалися компенсації здебільшого облигаціями, і тільки незначна частина грошима [44].

Вищезазначеним законом були запроваджені спеціальні аграрні суди, які мали досить швидко приймати рішення щодо кожної конкретної справи, керуючись принципом “земля має належати тому, хто її обробляє”. Вперше судовому прецеденту було надано провідну роль перед положеннями закону.

Аналіз джерел та літератури свідчить, що під час реформування земельних відносин у Перу спочатку землі підлягали експропріації, а потім вони передавалися селянам, об'єднаним у кооперативи. Однак проведена аграрна реформа нанесла надзвичайно великий удар земельним аристократам, господарям великих плантацій. Водночас демократичне суспільство із задоволенням підтримало реформу [45].

У 1978 р. почалася так звана “реформа реформ” – процес поділу земельних ділянок кооперативів між їх членами, а також захоплення селянами земельних ділянок у гірських місцевостях. Загалом йшлося про деколективізацію сільськогосподарського землекористування [46].

У 1995 р. було прийнято Закон “Про приватні інвестиції, розвиток економічної діяльності на землях в межах національної території і селянських громадах”, яким було передбачено відмову від обмеження великої приватної земельної власності і перехід до безумовного перетворення землі у предмет вільного майнового обороту. Зокрема, усуваються майже повністю власність обмеження на землю відносно придбання її іноземцями, вводиться цивільно-правовий порядок розгляду спорів з приводу землі.

Отже, як бачимо у Перу в Цивільному кодексі існує концепція обмеження власності в більш чіткій, порівняно з конституцією, формі, що свідчить про те, що

існування земельної власності та розвиток земельних відносин служить соціальному інтересу населення [47, 48].

Висновки

Проведене нами дослідження щодо реформування земельних відносин в країнах Латинської Америки свідчить, що в більшості досліджуваних нами країн (Перу, Болівія, Мексика, Бразилія) вирішення проблеми земельної власності і її трансформації в умовах земельної реформи були відображені в законодавстві даних країн [49 – 52].

Доцільно зазначити, що нормативно-правові акти про земельні й аграрні реформи становлять самостійну групу джерел права. При прийнятті таких законодавчих актів передбачено соціальні функції земельної власності, враховано конституційні гарантії права приватної власності селян на землю, основні економічні права і свободи громадян, зокрема й такі, як свобода підприємницької діяльності, свобода договору, право на вибір роду занять і професій тощо [53].

Особливе значення при реформуванні земельних відносин у країнах Латинської Америки мають положення тих нормативно-правових актів, що забезпечують поєднання індивідуальних (приватних) і суспільних інтересів громадян і юридичних осіб у земельних відносинах, закріплюють соціальні функції земельної власності, встановлюють обмеження права власності з урахуванням суспільної необхідності або суспільної корисності [54, 55].

Треба зазначити, що в окремих країнах Латинської Америки земельні та аграрні реформи провалилися через відсутність відповідного державного регулювання. Реформування земельних відносин у країнах Латинської Америки об'єднує те, що реформи проводилися протягом тривалого часу на основі експропріації землі і виплати компенсації колишнім власникам, що інвестують отримані гроші в індустрію. Здебільшого реформи у країнах Латинської Америки не були завершені, але навіть часткове реформування дало позитивні результати [56].

Список використаної літератури

1. Малихін Д. М. Напрями державного регулювання земельних відносин у зарубіжній та вітчизняній практиці / Д. М. Малихін // Інвестиції: практика та досвід [Текст]. — 2015. — № 7. — С. 136—139.
2. Шарий Г. І. Закордонний досвід управління та реформування земельних відносин / Г. І. Шарий // Інноваційна економіка [Текст]. — 2013. — № 6. — С. 165, 166.
3. Коваленко Т. О. Земельні реформи у зарубіжних країнах / Т. О. Коваленко, А. М. Мірошніченко // У правовому полі [Електронний ресурс]. — 2015. — № 11(306). — Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/u-pravovomu-poli/3442-zemelni-reformy-u-zarubizhnykh-kraiinakh.html>.
4. Проніна О. В. Регулювання земельних відносин на прикладі зарубіжного досвіду / О. В. Проніна // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування [Текст]. — 2014. — № 1. — С. 76—82.
5. Малихін Д. М. Напрями державного регулювання земельних відносин... — С. 136—139.
6. Земельні реформи в зарубіжних країнах [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://shpargalka.org.ua/r/0/743.html>.
7. Там само.
8. Там само.

9. Там само.
10. Тисенхьюзен У. К. Анализ земельных реформ, проведенных в странах Латинской Америки / У. К. Тисенхьюзен // Земельная реформа и проблемы земельного законодательства [Текст] : матер. междунар. семин. (10 – 14 июня 1991 г., г. Москва). — М. : Типография ВАСХНИЛ, 1991. — С. 15.
11. Проніна О. В. Регулювання земельних відносин... — С. 76—82.
12. Günter M. Experience of Developmental Cooperation with “Tenure Rights of Indigenous Groups in Andean South America, Example Bolivia” [Text] / M. Günter, P. Jürgen ; Study of the Sector Project: “The Importance of Land Tenure in Development Cooperation”. — [S. p. : s. n.], 1996. — 53 p.
13. Buainain A. M. Land Rental Markets and Land Access in Brazil. BASIS brief [Text] / A. M. Buainain, F. de Lima, J. M. da Silveria [and so on]. — Madison : Land Tenure Center, 2008. — P. 22.
14. Foreign property investors to be banned from owning land in Brazil, govt confirms – Property Wire, 24/06/2010 [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.propertywire.com/news/south-america/-brazil-land-crack-down-201006244254.html>.
15. Mitchell K. Market-assisted Land Reform in Brazil: A New Approach to Address an Old Problem / K. Mitchell // 22 New York Law School Journal of International and Comparative Law [Text]. — 2003. — P. 557—583.
16. USAID: Brazil Property Rights and Resource Governance Profile [Text]. — [S. p. : s. n.], 2012. — P. 4.
17. Аграрная реформа в Перу 1969 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://propagandahistory.ru/2251/Agrarnaya-reforma-v-Peru-1969-g>.
18. Безбах В. В. Частная собственность на землю в странах Латинской Америки (правовое регулирование) [Текст] : дис. ... д. юрид. н. / В. В. Безбах. — М. : [б. и.], 1997. — С. 22.
19. Коваленко Т. О. Земельні реформи у зарубіжних країнах...
20. Малихін Д. М. Напрями державного регулювання земельних відносин... — С. 136—139.
21. Ряснянська А. М. Світовий досвід формування власності на землю / А. М. Ряснянська // Глобальні та національні проблеми економіки [Текст]. — 2015. — Вип. 7. — С. 58—62.
22. Земельні реформи в зарубіжних країнах...
23. Тисенхьюзен У. К. Анализ земельных реформ... — С. 15.
24. Там же. — С. 15.
25. Проніна О. В. Регулювання земельних відносин... — С. 76—82.
26. Günter M. Experience of Developmental Cooperation... — 53 p.
27. Коваленко Т. О. Земельні реформи у зарубіжних країнах...
28. Малихін Д. М. Напрями державного регулювання земельних відносин... — С. 136—139.
29. Земельні реформи в зарубіжних країнах...
30. Безбах В. В. Частная собственность на землю... — С. 22.
31. Ряснянська А. М. Світовий досвід формування власності на землю... — С. 58—62.
32. Mitchell K. Market-assisted Land Reform in Brazil... — P. 557—583.
33. Коваленко Т. О. Земельні реформи у зарубіжних країнах...

34. Mitchell K. Market-assisted Land Reform in Brazil... — P. 557—583.
35. Козловський С. В. Світовий досвід та перспективні напрями формування ринку землі в Україні / С. В. Козловський, Н. М. Махначова // Збірник наукових праць ВНАУ [Текст]. — 2012. — № 1 (56). — С. 23—29. — (Серія: Економічні науки).
36. Козловський С. В. Світовий досвід та перспективні напрями формування ринку землі в Україні... — С. 23—29.
37. Foreign property investors to be banned from owning land in Brazil...
38. USAID... — P. 4.
39. Vuainain A. M. Land Rental Markets and Land Access in Brazil... — P. 22.
40. Козловський С. В. Світовий досвід та перспективні напрями формування ринку землі в Україні... — С. 23—29.
41. Історія держави та права зарубіжних країн [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.zen.in.ua/p/peru-respubl%D1%96ka-peru/civ%D1%96lne-ta-sum%D1%96zhn%D1%96-z-nim-galuz%D1%96-prava>.
42. Безбах В. В. Частная собственность на землю... — С. 22.
43. Аграрная реформа в Перу 1969 г. ...
44. Там же.
45. Коваленко Т. О. Земельні реформи у зарубіжних країнах...
46. Козловський С. В. Світовий досвід та перспективні напрями формування ринку землі в Україні... — С. 23—29.
47. Аграрная реформа в Перу 1969 г. ...
48. Коваленко Т. О. Земельні реформи у зарубіжних країнах...
49. Аграрная реформа в Перу 1969 г. ...
50. Коваленко Т. О. Земельні реформи у зарубіжних країнах...
51. Малихін Д. М. Напрями державного регулювання земельних відносин... — С. 136—139.
52. Проніна О. В. Регулювання земельних відносин... — С. 76—82.
53. Земельні реформи в зарубіжних країнах...
54. Коваленко Т. О. Земельні реформи у зарубіжних країнах...
55. Проніна О. В. Регулювання земельних відносин... — С. 76—82.
56. Земельні реформи в зарубіжних країнах...

*Стаття надійшла до редакції 21.04.2016
Схвалена до друку редколегією 14.06.2016*

O. Petruk

REFORMING LAND RELATIONS IN THE LATIN AMERICAN COUNTRIES: EXPERIENCE FOR UKRAINE

The legal model of land reform in Latin America is characterized, on the basis of which practical recommendations to improve land relations in Ukraine are given.

Key words: land relations, mechanisms of land relations, social justice.